

HISTORISCH DOCUMENTATIECENTRUM
VOOR HET NEDERLANDS PROTESTAN-
TISME (1800-heden)

aan de Vrije Universiteit te
Amsterdam

Op 1 mei 1971 ging het Historisch Documentatie-
centrum voor het Nederlands Protestantisme (1800-
heden) van start, dat tot doel heeft de archief-
vorming van papieren en documenten, die betrekking
hebben op de geschiedenis van het protestantisme
sedert 1800.

Daardoor werd in een vierledige dringende behoefte
voorzien:

1. er waren reeds archieven in het bezit van de
Vrije Universiteit, die ondergebracht waren bij
de bibliotheek, maar die onvoldoende verzorgd en
gebruikt konden worden;
2. sommigen boden archiefmateriaal aan, doch er
was weinig opvang-mogelijkheid en service om het
geschonken materiaal goed te verzorgen;
3. er diende en dient ook opsporingswerk te worden
verricht naar belangrijk archiefmateriaal, dat
anders verloren dreigt te gaan voor de geschiedenis;
4. het aanwezige en nog te verzamelen materiaal
dient te worden geïnventariseerd en bewaard in een
service-instituut, waar studerende en afgestudeer-
den op wetenschappelijke wijze gebruik kunnen
maken van de aanwezige archieven, zodat er een
stimulus kan uitgaan van dit Historisch
Documentatiecentrum voor het bestuderen van de
geschiedenis van het Nederlands Protestantisme
gedurende de laatste twee eeuwen.

Het Documentatiecentrum laat zich vergelijken met het Katholiek Documentatie Centrum te Nijmegen, dat werkzaam is op het Rooms Katholieke terrein. Het Historisch Documentatiecentrum beoogt werkzaam te zijn op het gebied van het Nederlands Protestantisme, mede ook t.b.v. protestantse kringen.

Het is duidelijk, dat deze instelling niet alleen van belang is voor de wetenschap in het algemeen, doch ook voor de geschiedenis van een bepaalde volksgroep uit onze samenleving.

Dit houdt in, dat het Documentatiecentrum belangstelling dient te hebben voor alle takken van samenleving, waarin het protestantisme in Nederland zich afspeelt en heeft afgespeeld.

Het dient te verzamelen, te verzorgen en behulpzaam te zijn bij het gebruiken en publiceren van alle documenten, die licht kunnen werpen op de geschiedenis van het Nederlands Protestantisme der laatste twee eeuwen.

Wat ons Documentatiecentrum mede beoogt is de bestudering van het kerkvolk, de achterban, de kiezers en het volk achter de kiezers. Voor de negentiende eeuw zal het bronnenmateriaal misschien al schaars zijn geworden, maar voor de twintigste eeuw is er nog genoeg, als het maar snel wordt opgespoord en ingeogst. Nu de "zuilen" afbrokkelen, moeten de archieven en documenten worden weggehaald, eer ze in het vuilnisvat terecht komen.

Te denken valt aan plaatselijke en landelijke protestants-christelijke kranten en periodieken, die verdwenen zijn; voorts materiaal op het gebied van maatschappelijke organisaties, zoals opgeheven jongelings-, meisjes-, mannen- en vrouwenvereni-

gingen; afdelingen van Patrimonium en het C.N.V. etc.; allerhande verdwenen week- en maandbladen etc.

Al dit materiaal is onmisbaar voor de beschrijving van de geschiedenis van het protestantse volksdeel. Hieronder een opgave van de collecties die voor het doel van dit periodiek van belang kunnen zijn:

1. Archief van dr. A. Kuiper (1837-1920)

Dit archief omvat ± 8500 aan dr. A. Kuiper gerichte brieven over de periode 1855-1920.

De stukken zijn redelijk geordend. Er bestaat een index op de namen der briefschrijvers.

2. Archief van J.A. Wormser

Dit archief bevat voornamelijk brieven, gericht aan H. Höveker (1807-1889) en J.A. Wormser (1807-1862); ook wel brieven van vroeger of later datum. Ze zijn merendeels afkomstig van personen uit de kringen van Reveil en Afscheiding, ook van emigranten naar Amerika.

Een index op de namen der briefschrijvers is aanwezig.

3. Archief van de Vereeniging voor Vrij Beheer (1870-1889)

Toen de Algemeene Synode der Hervormde Kerk het beheer over de kerkelijke goederen vrijgaf, vormde zich in 1870 onder leiding van dr. A. Kuiper een vereniging van een aantal hervormde gemeenten (meest van gereformeerde of rechtzinnige signatuur). Doel was samen sterk te staan en de invloed van de kerkbesturen op het plaatselijk beheer te weren. Na de Doleantie verloor de vereniging aan betekenis. Zij werd in 1889 onofficieel opgeheven.

4. *Collectie van prof. dr. A. Rutgers*

Prof. dr. A. Rutgers (1805-1884) is o.a. voorzitter geweest van de Gemeentecommissie (ongeveer hetzelfde als Kerkvoogdij) van de Hervormde Gemeente te Leiden. De collectie bevat aantekeningen over de geschiedenis der kerkelijke goederen te Leiden en concepten van brieven aan kerkelijke en burgerlijke autoriteiten.

5. *Collectie Nederlandsch Godsdienslig Tractaat Genootschap (vanaf 1820)*

Deze collectie (deels niet geordend) bevat notulenboeken, brievenboeken, kasboeken, verzamelingen, tractaatjes.

6. *Nederlandse Middernachtzending-Vereeniging (vanaf 1888)*

De naam was later: Zedenopbouw; nog later: Hendrik Pierson Vereniging.

Bevat lezingen, verslagen, afdelingsverslagen, krantenknipsels over bestrijding der prostitutie en andere mistoestanden.

De collectie is niet volledig, deels door de oorlog, deels ook door bewuste vernietiging door vroegere beheerders.

Het aanwezige materiaal wordt thans geordend.

7. *Archief van A. Steketee*

A. Steketee (1846-1913) was van 1872 tot 1882 verbonden aan de Theologische Hogeschool te Kampen. De verzameling bevat slechts enkele brieven; voorts opstellen, aantekeningen en krantenknipsels.

dr. G. Puchinger

Hoofd Historisch Documentatiecentrum

adres: Vrije Universiteit,

De Boelelaan 1105, Kamer 1B-20, Amsterdam-Z.

telef: 020 - 5484688